

SÄRTRYCK UR HYGIEA 1912.

318

DR KAROLINA WIDERSTRÖM: I det land där en utredning, så grundlig, så omfattande som den af reglementeringskommittén framlagda, sett dagen, är det föga tänkbart, att den nuvarande reglementeringen skulle kunna bibehållas. Striden kommer uppenbarligen att stå emellan kommittémajoritetens förslag och reservationen.

Kommittémajoriteten har föreslagit kriminalisation af helyrkesprostitutionen. Det vill säga, prostitution drifven som yrke är brott, som binäring är den tillåten handling. Och vidare: af tvenne personer, som gemensamt begå en handling är den ena, och det den som befinner sig i det läget att behöfva taga emot betalning, straffvärd, under det att den andra, den hvars situation är sådan, att han kan betala, icke är straffvärd. Samtidigt med att kommittémajoriteten vill straffbelägga en viss grad af skörlefnad för vissa personer, föreslår den att straffbeläggning af samlefnad utom äkten-skapet skall upphöra enligt lag (§ 9 i kap. 18 strafflagen borttages) såsom den sedan länge upphört enligt praxis. Det synes mig litet svårt att fatta huru logik och rättskänsla på så sätt skola kunna tillfredsställas.

Men det är lefnadssättet man vill åt, det är det ohyggliga, att människor uteslutande lefva på och uppgå uti skörlefnad, och det är kanske ännu mer dessa människors demoraliserande inverkan på andra man vill förebygga. Hvad såväl lefnadssättet som dess demoraliserande inverkan på grannboende beträffar, så har kommittén andra och mycket bättre förslag till deras motverkan; jag återkommer härtill. Och hvad det anstötliga uppträdandet på gator och torg beträffar, så stöder sig kommittémajoriteten vid sitt antagande, att det skulle bli så svårt om all slags reglementering upphörde, på några personers subjektiva uppfattning af det nuvarande tillståndet i Kristiania (efter reglementeringens upphörande). Emot denna står emellertid dels andra personers subjektiva uppfattning af samma tillstånd, dels omdömen om tillståndet i vår egen goda stad under reglementeringens egid. För öfrigt, är det inte männe så,

att det där anstötliga offentliga uppträdandet af skörlefvande såväl kvinnor som män tolereras och därför florerar i så hög grad som sker till hufvudsaklig del af den orsaken, att medborgarnas (de kvinnliga såväl som de manliga) lojhet och oföretagsamhet afhåller dem från att kraftigare reagera däremot?

Kommittémajoriteten vill, att de prostituerade skola skaffa sig arbete, så att de åtminstone inte helt och hållet lefva på prostitution. Det gör ett rätt egendomligt intryck att i detta sammanhang se uttalandet om »nutidens rikliga arbetsstillfällen för kvinnor». Ja, det finns rätt godt om sådant arbete för kvinnor, hvilket rätteligen kan betecknas med namnet stöld, begången af arbetsgifvarna och af allmänheten, stöld af de människors tid och arbetskraft som arbeta. Det föreligger verkligen utredningar, i tryck utgifna, angående arbeterskors löneförhållanden och lefnadsvillkor. Utredningarna äro långt ifrån fullständiga, hvilket är ganska förklarligt; arbeterskan är icke alltid hågad att blottlägga hur uselt hon har det, och arbetsgifvaren är ovillig att tala om hvilken eländig lön han ger. Af den begränsade statistik, som erhållits, framgår emellertid, att en stor mängd kvinnors arbetsförtjänst belöper sig till sju, säger sju kronor pr vecka; för en del är veckoinkomsten så låg som sex, fem eller därunder.¹⁾ Det förefaller oss ju som vore det inte möjligt att existera på den förtjänsten — och det *är* inte möjligt heller. Sådant arbete däremot, som det är möjligt att lifnära sig på äfven med ganska måttliga anspråk på lifvet, finns det rätt begränsad tillgång på för kvinnor, och sådant som ger en bekymmerfri existens är det ondt om. Men *det* kunna vi väl vara ense om, äfven om vi äro aldrig så toleranta gent emot de fria förbindelserna och aldrig så öfverseende gent emot detta säljande och köpande af något, hvilket som *vara* är en vedervärdighet, det äro vi dock ense om, att samhället bör sträfva efter att för arbeterskorna skapa sådana ekonomiska villkor, att dessa kunna bilda så att säga en moralisk ryggrad och att samhället bör noga

¹⁾ Gerda Meyerson, »Svenska hemarbetsförhållanden» (utgifven 1907 af Centralförbundet för socialt arbete).

vakta sig för att framkalla sådana förhållanden, genom hvilka de kvinnliga arbetslönerna nedpressas så, att arbeterskorna rent af tvingas till prostitution som biförtjänst.

Hvad inverkan den föreslagna kriminalisationen af helyrkesprostitutionen med efterspaning, varning och häktningshot skulle ha på arbeterskornas löneförhållanden, därom uttalar sig en person ¹⁾, som under en lång följd af år tagit del uti och verkat för det frivilliga uppfostringsarbetet bland de prostituerade, och som därunder haft rikliga tillfällen att studera deras lefnadsförhållanden, deras tänkesätt och dem själfva. Hon yttrar: »Jag behöfver ej uppvisa hvad som för en hvar ligger i klar dag, att köpare, äfven af arbetskraft, hafva en synnerligen skarp blick, när det gäller att upptäcka och exploatera ett nödläge. Med polisen efter sig och med utsikt att genom en anställning undgå en årslång tvångsinternering, skall en kvinna af den kategori, som här är i fråga, taga ett arbete till hvad pris som helst, då hon ju ock har rätt att räkna på ett plus från prostitutionen. Dessa förhållanden törde nog komma att deprimerande inverka på arbetsersättningen uti de yrken, som kunna komma i fråga, och detta skall komma att verka menligt för dem, som arbeta i samma yrken och som *icke* vilja anlita prostitutionen som hjälpkälla. Huru skall det gå dem? Det underbetalda kvinnoarbetet skall leda till ny prostitution, och skola ej äfven de, som lefvat af arbete plus prostitution, i all synnerhet om arbetsersättningen tryckes ned, så småningom sjunka ned till helyrkesprostituerade? Man vet, att i Frankrike uti en del industrier mottagas endast de arbeterskor, som hafva 'en vän', som subventionerar. Denna tanke är ej alldeles främmande för åskådningssättet på en del håll hos oss, såsom ibland försports». Och dr Alma Sundqvist framhåller i sitt referat af kommittébetänkandet ²⁾, att afskiljandet af de helyrkesprostituerade som en särskild grupp vore ägnad att nedpressa lönenivån och att hindra de af sin arbetsförtjänst existerande kvinnorna från att genom sammanslutning genomdriva en

¹⁾ Fru Hanna Höjer i »Dagny» n:r 7, år 1911.

²⁾ Läkartidningen n:r 20, år 1911.

af kommittén som önskvärd betecknad förbättring af sin ställning.

De häktade prostituerade skola förbättras medelst tvångsarbete. Kommittémajoriteten har emellertid ej kunnat framlägga någon erfarenhet om att tvångsarbete *kan* förbättra; tvärtom yttrar den (sid. 204), att äfven de på längre tid dömda oftast utgå oförbättrade. Däremot finns i bilaga IV en redogörelse för våra (och äfven för andra länders) s. k. räddningshems verksamhet och resultat. Af denna synnerligen intressanta redogörelse framgår, att räddningshemmen i många fall nå goda resultat, och vidare att deras förmåga att omdana improduktiva och skadliga element i samhället till produktiva och gagnande samhällsmedlemmar intimt sammanhänger med deras karaktär af *hem* samt står i direkt förhållande till skyddslingarnas frivillighet beträffande såväl deras intagande som deras kvarstannande. Hos skyddslingar, som blifvit *nödgade* att ingå eller som *drifvits* dit af fruktan t. ex. för internering för lösdrifveri, blir resultatet vanligen skralt.

Det finns således människor, som vilja ägna sig åt uppgiften att med lämpor uppfostra de prostituerade och det finns hos de sistnämnda en i växlande grad utpräglad önskan att bli dugliga människor. Inför dessa fakta synes det mig, som borde man betänka sig två gånger, innan man bestämde sig för att medelst kriminalisation och tvångsarbete bekämpa de prostituerades antisociala lefnadssätt. En framstående person inom fängvården i Sverige uttryckte vid ett tillfälle under besök på ett af våra räddningshem sin förundran öfver skyddslingarnas glada, belättna ansikten, som så skarpt kontrasterade mot tvångsarbetsfångarnas trotsiga och buttra, liksom deras hurtiga fart i arbetet kontrasterade mot de senares ovilja mot det arbete som ålagts dem. Dock inser nog litet hvar vid närmare eftertanke, att det psykologiska ögonblicket att till det bättre omdana en människa är inne just då, när hon själf längtar efter att bli en bättre människa, och att den bästa pedagogiska principen då man vill uppfostra en människa till arbetsamhet är att leda henne så, att hon erfar, att hon vill arbeta. Det har

emellertid varit först efter en lång erfarenhet byggd bl. a. på många negativa lärdomar, som räddningsverksamheten hunnit fram till de humana, psykologiska och pedagogiska principer efter hvilka den nu ledes. Vore det inte skäl att göra sig till godo den erfarenheten och lyssna till deras råd som vunnit den? Och vore det inte både riktigare och för samhället fördelaktigare, att i allt större utsträckning ekonomiskt stödja deras verksamhet i stället för att lita till sådana anstalter, ifrån hvilka de som skulle förbättras komma ut trotsigare och hårdare till sinnes än de komma in. Det sägs, att när en prostituerad lämnar ett tvångsarbetsfängelse, hon oftast mindre än någonsin är hägad för arbete; hon har haft så tråkigt, att nu måste hon ta skadan igen, måste ut och roa sig — och råkar då helt begripligt åter in i den *circulus vitiosus* som är så farlig — äfven sanitärt — för henne själf och för samhället.¹⁾

Det andra förslaget, om hvilket kommittén icke varit enig, är nominativ anmälan af smittokällor. Tillsammans med brottsligförklarandet af helyrkesprostitutionen utgör denna anmälan med ty åtföljande eventuell tvångsundersökning och tvångsbehandling det förfaringssätt, medelst hvilket kommittémajoriteten vill saniera prostitutionen. Förfarandet skiljer sig i viss mån hvad formerna beträffar och äfven juridiskt från det nu rådande reglementeringssystemet. I tillämpningen kommer det antagligen att fungera ungefär på samma sätt och med lika effekt. Men med reglementeringssystemets effekt — äfven då det gäller det sanitära — är man ju allt annat än belåten.

De båda förslagen äro dock icke oupplösligt förbundna med hvarandra: den nominativa anmälan kan tas för sig. Och detta förslag är onekligen bestickande. Då jag emel-

¹⁾ Den del af mitt yttrande, som rör tvångsarbetet, hade jag — för att ej för länge upptaga Läkaresällskapets tid — uteslutit i mitt muntliga anförande. Då emellertid en af de följande talarna visade sig vara fången i den villfarelsen, hvilken han förmodligen också bibringade åtskilliga af sina åhörare, att det för en tvångsarbetsanstalt skulle vara möjligt att tillämpa ett räddningshems principer och metoder, har jag i de tryckta förhandlingarna inryckt det uteslutna för att få påpeka den grundväsentliga skillnaden mellan en tvångsarbetsanstalt och ett efter moderna principer ledt räddningshem.

lertid försökt sätta mig in uti hur det praktiskt skulle utföras, och sedan jag talat med sakkunniga personer, har jag kommit till följande resonemang. Om en person som söker läkare och får veta att han lider af smittosam könsjukdom inte känner den smittande personens namn, så kan naturligtvis någon nominativ anmälan ej ske. Och detta skulle, som professor Johansson framhåller i sin reservation, komma att bli händelsen i fler och fler fall i den mån anmälningsproceduren blefve bekant och tillämpad; och de farligaste smittokällorna, de mest raffinerade personerna, skulle bäst lyckas dölja sig bakom anonymitet. Om åter den tänkte pat. vet namnet på den smittande personen och tillika står i vänskapligt förhållande till densamma, så kommer pat. i regel att antingen af egen drift eller ock efter läkarnas uppmaning att råda den smittande personen att söka läkare och i regel kommer ock det rådet att följas. Här är således anmälan obehöflig. Återstår egentligen endast de fall, där den tänkte pat. numera står i ett fientligt — eller ock fullkomligt likgiltigt — förhållande till den smittande personen. Här skulle nu läkaren ingripa. Han sänder då en anmälan till sundhetsinspektören — den föreslagna läkare-tjänstemannen — och denna ger order åt det till hans förfogande ställda tjänstebladet att anställa efterforskningar angående den anmälda personen. Bekräfta dessa resultat anmälandets befogethet, så skickas tjänstebladet till den anmälda med en anmaning att söka läkare och, om ej anmaningen följes, med en kallelse att infinna sig hos tjänsteläkaren. Tror nu någon, att ett sådant efterspanande och utfrågande angående den anmälda någonsin kunde ske med full diskretion? Och är det inte sannolikt, att det där tjänstebladet snart nog blefve känt af allmänheten, och att man visste hvad det betydde, när han sökte en person? Det förefaller åtminstone mig rätt klart, att denna procedur i många fall, kanske de flesta, skulle nedsätta eller förintä en persons sociala anseende. Materiellt skulle detta göra föga eller intet för en del, för andra skulle det betyda detsamma som att den knappa brödbit, de ägde, rycktes dem ur munnen.

Det kan nu hända, att den anmälda personen ställer sig anmaningen eller kallelsen till efterrättelse, men det kan också hända, att den inte gör det. Den tredskande skall då »hämtas» till tjänsteläkaren, som har att å densamma företaga undersökning. (Hur vill man för öfrigt i parentes sagdt bära sig åt att företaga en undersökning, för så vidt som den är gynekologisk, på en person, som energiskt sätter sig till motvärn?) Befinnes så sjukhusvård nödig, så skall den eventuellt fortfarande tredskande befordras till sjukhuset med ordningsmaktens tillhjälp.

Äro då tvångsåtgärder något som öfverhufvudtaget anstår människor, som tagit till sin uppgift att vara sin nästas hjälpare mot sjukdom? Man kan här säga, att läkare föranstalta om en hel del tvångsåtgärder vid de tillfällen, då epidemier rasa eller hota. Men för det första äro epidemier undantagsförhållanden; när dessa icke längre förefinnas, d. v. s. när epidemien är slut, upphör läkarens kommando liksom det för hvarje sjuk upphör, när den akuta sjukdomen plus eventuellt efterobservationen är slut, således efter i regel kort tid; men i fråga om de smittosamma könssjukdomarna skulle läkarens administrativa myndighet vara permanent och hans kommando öfver hvarje enskild sjuk sträcka sig öfver år. För det andra är det så med de epidemiska sjukdomarna, att läkaren är den ende, som fullt förstår sjukdomens spridningssätt och den ende, som fullt effektivt kan ordna det så, att de friska undgå smitta, under det att det med de smittosamma könssjukdomarna förhåller sig så, att hvarenda människa vet eller lätteligen kan få veta huru de spridas; och den ende som verkligen fullt effektivt kan förebygga smittans mottagande är den friska själf. När Svenska Läkaresällskapet diskuterade åtgärder mot tuberkulosens spridning var det också litet tal om tvångsåtgärder — anmälningsplikt och isolering af de sjuka med eller mot deras vilja. Humanitetskänslan segrade dock den gången; sanatorierna och dispensärerna sträcka sin verksamhet blott till de människor, som önska blifva delaktiga däraf, och såvidt jag vet, ångrar man inte den regimen.

Enligt kommittémajoritetens förslag skulle, om den som smittokälla anmälda personen själf väljer läkare, denne vara skyldig att om behandlingen lämna intyg till tjänsteläkaren. Detta kan emellertid, som dr Alma Sundqvist i sitt ofvannämnda referat påpekat, leda till att läkaren nödgas följa en viss schablon vid behandlingen. En expektativ behandling, mot hvilken ofta från terapeutisk synpunkt intet kan vara att invända, eller en behandling, som företages af den sjuke själf i hemmet och som läkaren därför ej kan kontrollera, blefve väl så godt som omöjlig.

Från att ha haft en del sympati för den nominativa anmälan, har jag på grund af nu anförda resonnemang kommit att ställa mig afvisande till densamma.

Reservationen upptar endast ett slag af anmälan, nämligen anmälan af de omständigheter, under hvilka smittöfverföring skett. På grund af den utredning, professor Johansson förebragt och som föranlett honom att koncentrera och begränsa läkarens anlitage af ordningsmakten till just denna form, synes det mig, som borde den paragraf som handlar därom plus kommitténs samfällida ändringsförslag beträffande § 11 kap. 18 strafflagen, om de tillämpades konsekvent och energiskt, kunna leda till, att parti-hotell, flickställen och dylika nästen i stor utsträckning utrotades — om man nu ärligen vill utrota dem. Marken komme därmed att i motsvarande utsträckning ryckas undan de människor, hvilka ockra på skörlefnad. Nästens demoraliserande inverkan på grannboende komme i samma mån att upphöra, och importen af prostituerade från andra orter minskades eller upphörde. De prostituerades antal komme således att minskas; och de kvarvarandes smittofarlighet komme också att minskas; ty i och med att de sluppe ur händerna på sina utsugare, som förtjäna på dem, behöfde eller tvingades de ej längre att skaffa sig så många kunder som möjligt.

Den del af kommittéförslaget, om hvilken alla kommitténs ledamöter enat sig, innehåller, förutom nu nämnda slag af anmälan, en hel del andra präktiga saker. Blefve dessa förslag satta i verket, komme säkerligen de smitto-

samma könssjukdomarnas utbredning att på ett lika humant som verksamt sätt motarbetas.

Jag ber slutligen, hr ordförande, att på grund af hvad jag yttrat, få uttala min anslutning till reservationen i kommittébetänkandet.

